

Staffanstorps
kommun

Yttrande

[1]

DNR 2020-KS-192
Fi2020/00647/K
2020-06-29

Finansdepartementet

Remiss av SOU 2020:8 "Starkare kommuner – med kapacitet att klara välfärdsuppdraget"

Ärendet i korthet

Regeringen beslutade den 9 februari 2017 att tillkalla en parlamentariskt sammansatt kommitté för att utarbeta en strategi för att stärka kommunernas kapacitet att fullgöra sina uppgifter och hantera sina utmaningar. Kommittén gavs även i uppdrag att utreda förutsättningarna för att ge kommunerna generella möjligheter till avtalssamverkan. Kommittén antog namnet Kommunutredningen.

Finansdepartementet har i remiss SOU:8 "Starkare kommuner – med kapacitet att klara välfärdsuppdraget" bjudit in Staffanstorps kommun att lämna synpunkter. Föreliggande skrivelse utgör yttrande från Staffanstorps kommun över SOU 2020:8.

Sammanfattning

De principiella perspektiv som väglett Staffanstorps kommun i värderingen av utredningens bedömningar, resultat och förslag är starkt sammanfattat följande:

1. Det kommunala självstyret och den svenska decentraliserade samhällsmodellen med dess inneboende värden av lokal demokrati, närhet till invånarna, insyn och *accountability* ska värnas.
2. Demokratiperspektivet, likhetsprincipen och rättssäkerheten för den enskilde är av fundamental betydelse i alla resonemang kring ansvarsfördelningen mellan och inom förvaltningsnivåer och behöver fördjupas och utvecklas genomgående i utredningen.
3. Beskrivningen och problematiseringen av de obalanser som byggts upp genom årens lopp avseende ansvar och finansiering av offentliga uppdrag och åtaganden mellan staten å den ena sidan och kommunerna å den andra är välkommen och väcker förhoppningar om en mer positiv utveckling i framtiden.

Med anledning av utredningens slutsatser och förslag framför Staffanstorps kommun följande synpunkter:

1. Frivillig samverkan mellan kommuner är mer ändamålsenligt än sammanslagning av kommuner
2. En flexibel förvaltningsmodell som tillåter en viss asymmetrisk utveckling och anpassning av uppdrag och funktioner till lokala förhållanden är en viktig förutsättning för en ändamålsenlig och effektiv offentlig verksamhet.
3. Statens reträtt från vissa samhällsuppgifter (exempelvis lag och ordning, migration, civil beredskap) har lett till att kommuner måst bredda sina insatser till områden utanför det kommunala kärnuppdraget. Denna utveckling är djupt problematisk.
4. Ett förtydligande av statens uppdrag och åtaganden välkomnas av Staffanstorps kommun. Svåra brister inom den civila beredskapen, hanteringen av migrationsfrågorna och rättsstatens funktioner visar på behovet av detta.
5. Statliga bidrag som missgynnar kommuner som skött sin ekonomi ger fel signaler.
6. Finansieringsprincipen – dvs att staten ska garantera finansiering av verksamheter och ansvar som läggs över på kommunerna – ska vara en naturlig utgångspunkt.
7. Resonemangen kring utjämningsystemet bör kompletteras med fler perspektiv, bl.a. de effekter på behov av investeringar som t.ex. kommunernas tillväxt föranleder.

Synpunkter på kommitténs förslag

Staffanstorps kommuns detaljerade ställningstaganden presenteras nedan i enlighet med betänkandets struktur.

19.0 En strategi för stärkt kapacitet i kommunerna

Utredningen gör en åtskillnad mellan kommunernas driftskapacitet och kommunernas utvecklingskapacitet och menar att det inte räcker för en kommun att ha en driftskapacitet i den meningen att man bara ska klara den dagliga verksamheten genom att erbjuda service och välfärd till sina invånare. I ett långsiktigt perspektiv måste kommunen också ha en strategisk utvecklingskapacitet som ger en permanent och långsiktig förmåga att fullgöra sitt uppdrag och att möta samhällsutvecklingen.

Utredningen lägger fram två lösningar. Den ena är att kapaciteten kan stärkas genom att uppgifter lyfts från kommuner så att kvarvarande uppgifter blir möjliga att utföra effektivt.

Den andra är att kapaciteten kan stärkas genom att uppgifter tillförs kommunen vilket skulle förbättra effektiviteten, tex arbetsförmedlingen.

Staffanstorps kommun ställer sig tveksam till utgångspunkten i definitionen kapacitet. Utredningen borde tagit mer fasta på att kommuner är politiskt styrda organisationer. En väl fungerande ledning och styrning är avgörande för alla organisationer. Små kommuner har ofta högre nöjdhet i medborgarenkäter än stora, vilket är ett perspektiv som saknas.

Kommunutredningen vill understryka att staten också måste sköta sina egna åtaganden, för att kommunerna i sin tur ska kunna ha tillräcklig kapacitet att utföra sina uppgifter. Staten ska t.ex. garantera finansiering av verksamheter och ansvar som läggs över på kommunerna i enlighet med finansieringsprincipen.

Staffanstorps kommun instämmer helt i detta och anser det värt att påpeka att det är av största vikt att staten sköter sina åtaganden. Under många år har fler och fler uppgifter lagts på kommuner – ofta med kort varsel, utan fullständig kostnadstäckning och med liten eller ingen hänsyn till lokala förhållanden. Det utrymme för vad i betänkandet omnämns som “strategisk utvecklingskapacitet” har därmed för många kommuners del istället fått användas till “akut praktisk anpassningsförmåga” till nya statliga pålagor.

Exempel:

Ansvar för nyanlända och ensamkommande:

I flera omgångar har staten skjutit över ansvar för nyanlända och ensamkommande på kommunerna. Staten har tagit beslut om omfattning av mottagandet och sedan fördelat kvoter utan hänsyn till lokala förutsättningar för arbete, boende, skola, omsorg etc. Därmed har den statliga migrationspolitiken i praktisk mening övergått från just ett statligt till ett kommunalt ansvar. Bristen på långsiktighet och avsaknad av tydliga principer i statens agerande har därtill lett till att kommuner tvingas ha en planerings- och handlingsberedskap för det fall att staten plötsligt lägger ytterligare uppgifter på kommunerna. Detta tar fokus och energi från uppfyllandet av det kommunala kärnuppdraget för samtliga invånare.

I några fall har uppgifter inom detta område åtföljts av viss finansiering – exempelvis etableringsersättningen. Denna är dock mycket kortsiktig – endast två år. Den praktiska

effekten blir att kommunen övertar vad som naturligen borde vara statens kostnader för mottagandet av nyanlända och ensamkommande.

Staffanstorps kommun välkomnar därför de tankar som förs fram i utredningen om tydliggörande av det statliga åtagandet och finansieringsprincipen.

Ansvar för rättsstatens funktioner

Staffanstorps kommun anser att staten retirerat från ansvaret att tillhandahålla trygghet och säkerhet för medborgarna och att upprätthålla lag och ordning i samhället. Denna reträtt är måhända inte en del av en övergripande eller ens genomtänkt strategi att omfördela eller omstrukturera ansvaret för offentlig verksamhet mellan olika nivåer och aktörer. Effekten blir dock exakt denna – att kommunerna tvingas ta ett större ansvar för medborgarnas trygghet och andra till dessa knutna frågor.

Små och medelstora skånska kommuner har fått bevittna en neddragning av polisens ambitionsnivå och närvaro under närmare tjugo år. Under senare år har därför många kommuner sett sig tvingade att avleda resurser från den egentliga kommunala kärnverksamheten till att anställa ordningsvakter som gör delar av det trygghetsskapande arbete som egentligen polisen borde stå för. Det är därtill besvärande att staten parallellt med sin reträtt inom detta område genom rättsliga åtgärder hindrar kommunerna från att fylla det tomrum som uppstått inom trygghets- och säkerhetsområdet, ex. genom ordningsvakter.

Till detta kommer det allmänt kända ömsesidiga förhållandet mellan polisens och den kommunala socialtjänstens arbete. Färre poliser leder i stort sett automatiskt till ett större resursnyttjande på kommunerna. När staten sparar på polisen, får kommunerna betala.

Staffanstorps kommun menar att dessa långsiktiga utvecklingstendenser bör beskrivas utförligare och problematiseras i rapporten.

Ansvar för den civila beredskapen

Corona-/Covid19-situationen under 2020 har tydliggjort brister i statens ansvar för den civila beredskapen. Lagerhållning av kritiskt viktig skyddsutrustning, läkemedel och andra medicinska produkter har tidigare varit ett uttalat statligt ansvar, uppfyllt genom numera avskaffade myndigheter såsom Överstyrelsen för Civil Beredskap (ÖCB) och Civilbefälhavaren. Sedan 1990-talet har staten till stor del övergivit sina ambitioner för skyddet av den svenska civilbefolkningen. Landsting och regioner har fått diffusa och vad

man uppfattat som närmast frivilliga roller inom detta område. Likabehandlingen av medborgare i frågor som rör sjukdom eller rentav överlevnad har därmed inte kunnat garanteras, då olika landsting och regioner tagit frågan om lagerhållning inom ramen för t.ex. pandemiplaner på olika stort allvar.

Problemet har förvärrats av att aktörer i utriket inte förstått den svenska oklara och asymmetriska uppgiftsfördelningen inom detta område. Tillverkare av kritiskt viktig materiel har t.ex. krävt att få kontakt med en statlig motpart vid tecknande av leveransavtal. De har inte godtagit att vi i Sverige har en "egen" administrativ modell för ansvaret för dessa frågor.

Med detta vill Staffanstorps kommun framföra att det vid fastställandet av statens åtaganden enligt utredningens förslag tas hänsyn till hur ansvarsförhållandena ser ut i utriket. Om svenska lösningar blir för aparta eller svåra att begripa för utomstående är det i slutändan vi - Sverige - som får betala priset för våra okonventionella särlösningar.

20.1 Strukturella åtgärder

Utredningens bedömning: *Samverkan mellan kommuner skapar förutsättningar för stärkt driftskapacitet i kommunerna. En mer strategisk samverkan bör dock utvecklas för att större effekter på kommunernas kapacitet ska erhållas. Sammanläggningar av kommuner kan stärka både kommunernas drifts- och utvecklingskapacitet. Utvecklingen i ett framtidsperspektiv pekar på ett behov av förändringar i kommunstrukturen för att värna den decentraliserade samhällsmodellen. En förutsättning för kommunsammanläggningar är att de bygger på frivillighet. Staten bör främja en utveckling som leder till att kommuner utvecklar mer strategisk samverkan eller genomför frivilliga kommunsammanläggningar.*

Kommunsammanslagningar innebär en risk för negativa demokratiska konsekvenser. Antalet väljare per politisk representant ökar, och på motsvarande sätt minskar kontaktmöjligheterna. En kommunsammanslagning innebär inte bara att kontakterna i tid/väljare minskar. Möjligheten för möten i rummet mellan väljare och valda minskar också. Vidare är det en grundläggande demokratisk princip i den offentliga sektorn att en tjänstemannaförvaltning ska kunna styras på ett ändamålsenligt sätt av en folkvald politisk ledning. Kombinationen av över tiden fler, bredare och mer komplexa frågor inom det kommunala uppdraget och färre folkvalda som representerar fler väljare över en större geografisk yta minskar dessa styrmöjligheter.

Staffanstorps kommun menar att demokratiperspektivet är av fundamental betydelse när strukturella reformer ska övervägas. Staffanstorps kommuns principiella hållning är att subsidiaritetsprincipen ska vara utgångspunkt i alla frågor som rör demokratiskt inflytande över/styrning av offentlig verksamhet. Ekonomisk effektivitet är viktigt och bör eftersträvas så långt som möjligt, men aldrig på bekostnad av närdemokratin. Därmed förespråkar vi generellt sett utvecklingsmodeller som bygger på samverkan mellan kommuner snarare än sammanslagningar.

20.01.1 Stöd och incitament för strategisk samverkan och frivillig sammanläggning av kommuner

Utredningens förslag: *Ett statsbidrag införs för kommuner som vill bedriva utvecklingsarbete inriktat på att åstadkomma en mer strategisk samverkan eller en frivillig sammanläggning. Statsbidraget får användas till kostnader för utvecklingsarbete som bedrivs av två eller fler kommuner tillsammans. Kommundeleigationen (se avsnitt 20.1.3) ges i uppdrag att föreslå den närmare utformningen av statsbidraget. I uppdraget ingår även att handlägga ansökningar om statsbidraget, främja erfarenhetsutbyte mellan kommuner som får statsbidraget samt följa upp och utvärdera kommunernas arbete med utveckling av en strategisk samverkan och arbete inriktat på frivillig sammanläggning.*

Utredningens förslag: *Staten tar över skulder från kommuner som frivilligt genomför kommunsammanläggningar. De skulder som kan tas över av staten är:*

- *långfristiga skulder till bank- och kreditinstitut*
- *avsättningar för pensionsförpliktelser och pensionsförpliktelser som enligt lagen (2018:597) om kommunal bokföring och redovisning, ska redovisas som ansvarsförbindelser.*

Regeringen tillsätter en utredning som analyserar de närmare tekniska och juridiska aspekterna av förslaget och tar fram ett mer detaljerat förslag.

Staffanstorps kommun anser att lägga ca 50 miljoner på statsbidrag inriktat på strategisk samverkan eller frivillig sammanläggning är tveksamt. Som ovan beskrivet förespråkar Staffanstorps samverkan mellan kommuner snarare än sammanslagningar. Detta för att värna den demokratiska styrningen och närheten mellan folkvalda och väljare på lokal nivå.

Därtill är Staffanstorps kommun av den uppfattningen att statsbidrag i första hand bör gå till kommuners kärnverksamhet snarare än till incitament för olika typer av omorganisationer och strukturella åtgärder.

Trots att utredningen anger att sammanslagningar har mycket liten ekonomisk potential föreslås att staten tar över de långfristiga skulderna och pensionsförpliktelserna från de kommuner som frivilligt genomför kommunsammanläggningar. Utan någon form av begränsningsregel kan staten komma att tappa kontrollen över denna del av skuldbördans

utveckling. Frågan är också om skuldökningen kommer att stå i proportion till de vinster som sammanslagningar förväntas kunna ge.

Staffanstorps kommun anser att förslaget med att staten tar över skulder från kommuner som frivilligt genomför kommunsammanläggningar skapar fel incitament för att säkerställa god ekonomisk hushållning och en ekonomi i balans i kommunerna. Förslaget missgynnar kommuner som konsekvent och ansvarsfullt arbetat för en god ekonomi. Detta förslag tillstyrks ej.

20.1.2 Försöksverksamhet

Utredningens förslag: *Regeringen initierar en försöksverksamhet där kommuner får ges undantag från bestämmelser i lag, förordning eller myndighetsföreskrift. Försöksverksamheten ska syfta till att pröva sätt att stärka kommuners kapacitet, möjliggöra anpassning av verksamhet till lokala förhållanden eller minska statliga regleringar. Försöken får avse strukturförändring eller verksamhetsutveckling. Kommundelelegationen (se avsnitt 20.1.3) ges i uppdrag att ta fram ett förslag om den närmare utformningen av försöksverksamheten. Kommundelelegationen ska också ges i uppdrag att bereda ansökningar om försöksverksamhet, samt att följa och utvärdera försöken.*

Staffanstorps kommun har principiellt sett inget att invända mot försöksverksamhet men vill påtala att det är viktigt att kostnader inte ökar samt att kommuner erhåller full kostnadstäckning i de fall de tar över uppgifter från Staten. Staffanstorps kommun vill även framhålla att det är angeläget att regeringen har en genomtänkt och långsiktig plan för en allt mer asymmetrisk förvaltningssituation i Sverige utifrån perspektivet likabehandling av medborgarna. Anpassning av strukturer och funktioner till lokala förhållanden är en viktig förutsättning för en ändamålsenlig och effektiv verksamhet, men man bör samtidigt även göra sig tankar om hur långt denna kan drivas innan livsvillkoren i olika delar av landet skiljer sig åt så mycket att medborgarnas grundläggande rättigheter hotas.

20.1.3 Former för stöd och analys för att stärka kommunernas kapacitet

Utredningens förslag: *En kommundelelegation inrättas inom Regeringskansliet. Kommundelelegationen och landsbövdingarna ges i uppdrag att föra en dialog med kommuner om kapacitetsstärkande åtgärder, särskilt om strategisk samverkan och frivilliga sammanläggningar.*

Kommundelelegationen ges dessutom i uppdrag att:

- förvalta bidraget till utveckling av strategisk samverkan och arbete inriktat mot frivilliga sammanläggningar (se avsnitt 20.1.1),*
- sköta uppdraget om försöksverksamhet (se avsnitt 20.1.2), samt*
- identifiera behov av studier om kapacitetsstärkande åtgärder för kommuner och ge forskare i uppdrag att genomföra sådana studier.*

Utredningens förslag: Statskontoret ges i uppdrag att följa och analysera övergripande frågor som är av väsentlig betydelse för kommunernas utveckling. I uppdraget ingår att identifiera och behysa behov av åtgärder vad gäller effektivisering samt strukturförändringar för kommunerna med hänsyn till utvecklingen inom kommunsektorn och dess omvärld. Uppdraget syftar till att öka kunskapen om kommunernas förutsättningar och utvecklingsbehov.

Utredningens förslag: Regeringen tar initiativ till att Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA) får i uppdrag att

- i samverkan med statliga myndigheter som på nationell nivå utövar tillsyn, utveckla statistik som mäter kvalitet i kommunernas verksamheter, och
- verka för att statliga myndigheter som på nationell nivå utövar tillsyn redovisar statistik på kommun- och kommunkategorinivå.

Staffanstorps kommun hänvisar till synpunkter avseende förslagen 20.01.1 och 20.01.2 avseende kostnader och val av vad staten lägger medel på samt att staten bör verka för kommunal samverkan snarare än kommunsammanslagningar.

Staffanstorps kommun ställer sig frågande till om Regeringskansliet är bästa instans för placering av Kommundelelegationen. Det torde finnas lösningar som ger möjlighet till mer transparens.

Staffanstorps kommun tillstyrker förslaget om utvecklande av statistik för att mäta kvalitet.

20.2 Statens åtagande och statlig närvaro i hela landet

Utredningens bedömning: Att staten sköter sina åtaganden har avgörande betydelse för att kommunerna ska ha tillräcklig kapacitet att utföra sitt uppdrag. Det handlar om att staten finansierar och utför de uppgifter den ansvarar för, och att staten följer finansieringsprincipen. Att staten på olika sätt är närvarande i kommunerna har dessutom avgörande betydelse för den lokala attraktiviteten och för företag och invånare. Regeringen bör ta ett tydligt ansvar för statens åtaganden i kommunerna och utveckla det arbete som påbörjats med att garantera statlig närvaro i hela landet.

Utredningen bedömer att det är av avgörande betydelse att staten sköter sina åtaganden för att kommunerna ska ha tillräcklig kapacitet att utföra sitt uppdrag. Det handlar om att staten finansierar och utför de uppgifter som den ansvarar för, att staten följer finansieringsprincipen och att staten på olika sätt är närvarande i kommunerna.

Att löpande ge kommuner nya uppgifter utan uppföljning av tidigare beslut är ologiskt. Det skulle varit önskvärt med mer tydliga förslag och ställningstaganden avseende statens åtaganden och eventuellt återtagande av uppgifter. Det är viktigt att kommunerna kan fokusera på kärnverksamhet.

Grundpremisen för utredningens resonemang om statens ansvar och åtaganden tycks vila på dagens situation - med vissa förtydliganden. Staffanstorps kommun saknar perspektivet att kommunerna ska och bör lämna över - och lämna tillbaka - uppgifter till staten. Utredningen skulle ha kunnat se över om samhällsuppgifter som idag sköts av kommunen verkligen hör hemma där givet samhällets och förvaltningssystemets utveckling över tiden. Exempel på detta är t.ex. dödsboanmälan som egentligen bara är en service till skatteverket.

20.3 Kommunernas ekonomi

Utredningens förslag: *Regeringen lägger fram ett förslag om godkännande av en statsbidragsprincip till riksdagen. Principen ger vägledning vid överväganden om att tillskapa riktade statsbidrag, samt vid utformning och hantering av sådana bidrag. Den tillämpas inte på kostnadsersättningar. Principen innebär följande:*

- *Staten ska primärt överväga att använda andra sätt än riktade statsbidrag när den vill styra hur kommunerna bedriver en verksamhet.*
- *Om riktade statsbidrag beslutas ska de om möjligt och lämpligt klustras (grupperas) inom olika kommunala verksamhetsområden.*
- *Riktade statsbidrag som inte har klustrats ska i regel vara tidsbegränsade så att de kan betalas ut under högst två år. Om riktade statsbidrag är tänkta att betalas ut under längre tid än två år ska medlen efter två år överföras till generella statsbidrag. Det ska finnas möjlighet till undantag från tvåårsregeln om det finns särskilda skäl.*
- *Ett riktat statsbidrag ska vara av en sådan storlek att en enskild kommun rimligen ska kunna finansiera en insats av någon betydelse för den, även med beaktande av administrativa kostnader för att söka och avrapportera bidraget.*

Staffanstorps kommun ser positivt på förslaget som kommer att kunna öka ändamålsenligheten och effektivisera användningen av statliga medel, eftersom kommunerna kan satsa på de åtgärder som ger mest effekt och möjliggör ett mer långsiktigt agerande.

Förslaget tillstyrks.

Utredningens förslag: Regeringen tillsätter en utredning med uppdrag att genomföra en bred översyn av det kommunalekonomiska utjämningsystemet, inklusive strukturbidraget. Syftet med översynen är att säkerställa att utjämningsystemet i tillräcklig grad kan ge kommunerna likvärdiga ekonomiska förutsättningar att kunna tillhandahålla sina invånare service oberoende av skattekraft och opåverkbara strukturellt betingade kostnader. I uppdraget ska ingå att dels analysera om staten bör ta ett ökat finansiellt ansvar i utjämningsystemet när behovet av omfördelning mellan kommuner tilltar, dels vid behov lämna förslag på ändrad finansiering. Översynen ska också omfatta en kartläggning av faktorer inom utjämningsystemet som kan utgöra större hinder för sammanläggningar av kommuner, och vid behov ska förslag lämnas på hur dessa hinder kan undanröjas.

Utredningens bedömning: Regeringen bör överväga om det ska anges särskilt i utredningens direktiv att den ska undersöka om det finns tillväxthämmande incitament inom utjämningsystemet. Regeringen bör också överväga om även utjämnningen av kostnader för stöd och service till vissa funktionshindrade ska ses över. Regeringen bör vidare överväga andra åtgärder efter att översynen med tillhörande förslag har genomförts, om det kommunalekonomiska utjämningsystemet fortfarande inte i tillräcklig grad skapar likvärdiga ekonomiska förutsättningar för kommunerna. En sådan åtgärd kan vara att införa ett särskilt statsbidrag som kommuner med höga skattesatser kan ansöka om för att kunna sänka sin skattesats.

Utredningens förslag: Regeringen tillser att det sker en löpande förvaltning och uppföljning av det kommunalekonomiska utjämningsystemet. Regeringen ger Tillväxtverket i uppdrag att förvalta och utveckla applikationen Struktur som utvecklats för att beräkna merkostnader för gles bebyggelsestruktur.

Kommunutredningen pekar på kommunvisa skillnader i skattesats, soliditet och ekonomiskt resultat som ett stort problem. Som åtgärd föreslås en översyn av utjämningsystemet och eventuellt ett riktat statsbidrag för att högskattesatskommuner ska kunna sänka sin skattesats. Men de skillnader som finns i skattesatser är inte per automatik ett resultat av bristfällig utjämning utan ofta en effekt av skillnader i ambitioner, prioriteringar, planering, styrning/intern kontroll och effektivitet.

Utgångspunkten utgår i dagsläget från att befolkningsökning per automatik är lönsam, medan ett minskat antal invånare per definition leder till försämrad ekonomi. Utgångspunkten tycks vara att kommuner i expansion kan bygga upp större resurser och större kapacitet i takt med att befolkningsunderlaget ökar. Detta resonemang stämmer inte alltid. Avgörande är istället marginalkostnaderna. För växande kommuner ökar behovet av nyinvesteringar eftersom fler invånare medför att fler skolor, förskolor, äldreomsorgsplatser m.m. behövs. En växande befolkning medför också stora behov av infrastruktur. Till det kommer att befintliga byggnader och anläggningar behöver renoveras vilket sammantaget driver upp skuldsättningen. Att öka omfördelningens omslutning så att så kallade expansiva kommuners bidrag till systemet ökar, kommer i vissa fall att innebära

att starka kommuner bidrar till svaga, men i många andra fall att mindre svaga kommuner bidrar till mer svaga. En översyn av utjämnningssystemet kommer därför inte att lösa problemet med finansieringen av välfärden. Det underlättar inte heller att göra ständiga förändringar i ett system som måste vara förutsägbart och långsiktigt för att ge bästa förutsättningar för kommunerna att planera för framtiden. Staffanstorps kommun delar utredningens syn på att staten istället bör ta ett ökat finansiellt ansvar i utjämnningssystemet när behovet av omfördelning mellan kommuner tilltar.

Staffanstorps kommun anser att ett mer träffsäkert sätt att stödja kommuner med stora ekonomiska utmaningar vore att erbjuda riktade insatser, vilket staten gjorde i början av 2000-talet genom införandet av Kommundeleigationen (även kallad Kommunakuten).

Kommuner som av strukturella skäl (kraftig befolkningsminskning, ekonomisk obalans, svag balansräkning och små möjligheter till intäktsförstärkningar) förväntades få svårt att uppnå balanskravet fick möjlighet att ansöka om att delta i Kommundeleigationen, ett program med finansiellt stöd och ekonomisk rådgivning. Det finansiella stödet var villkorat: För att bidraget skulle betalas ut krävdes att de beviljade kommunerna först genomförde vissa kostnadssänkningar och uppnådde budgetbalans. Förslagen tillstyrks således ej.

20.4 Kommunernas kompetensförsörjning

Utredningens bedömning: *Regeringen bör ta initiativ till generella åtgärder på nationell nivå som bidrar till rekryteringen till tjänster inom kommunernas verksamhetsområden. Åtgärderna bör syfta till att höja sysselsättningsgraden och arbetskraftsdeltagandet i befolkningen, särskilt bland utrikes födda.”*

Några i utredningen beskrivna förslag såsom ökad pensionsålder, nedskrivning av studieskulder, bra pendlingsåtgärder, anpassning av utbildningssystemet är i stor utsträckning statens ansvar och svårt för kommuner att påverka.

Staffanstorps kommuns främsta utmaning avseende kompetensförsörjningen rör framförallt brist på arbetskraft med eftergymnasial utbildning. Kommunutredningen slår fast att “Staten kan vidta åtgärder för att underlätta personalrekryteringen för kommunerna men ett grundläggande problem är att det kommer råda ett generellt underskott på såväl gymnasieutbildad som högskoleutbildad arbetskraft på arbetsmarknaden, vilket kommer att medföra en tilltagande konkurrens både mellan privata och offentliga arbetsgivare och mellan olika offentliga arbetsgivare.”

Staffanstorps kommun anser att kommunutredningens förslag är otydliga och slutsatserna allmängiltiga. De förslag som anges är diffusa och det är oklart vad kommunutredningen

egentligen föreslår som bäst väg att gå. Förslagen tycks främst leda till ytterligare utredningar.

Möjligheten att pendla är avgörande för en framgångsrik kompetensförsörjning för kommunerna - för att inte tala om resursallokering i samhället i stort.

Staffanstorps kommun konstaterar att Skåne missgynnas tydligt i Trafikverkets nationella trafikplan fram till 2029.

Detta missgynnande av den skånska infrastrukturen från statens sida motverkar ambitionerna att skapa större och mer välfungerande arbetsmarknadsregioner. Staffanstorps kommun efterlyser en utveckling av dessa perspektiv i utredningen.

I fråga om utredning av studieskulder skall kunna nedskrivs, bör en sådan omfatta även privat sektor då det ska föreligga jämlikhet i förutsättningar. **Förslaget kan varken tillstyrkas eller avstyrkas.**

20.5 Kommunernas digitaliseringsarbete

Utredningens bedömning: *Staten bör ta ett långsiktigt ansvar för att etablera en över tid hållbar förvaltningsgemensam infrastruktur för grunddata och informationsutbyte som kommunerna kan ansluta sig till. För att uppnå full effekt av den förvaltningsgemensamma infrastrukturen krävs att även statliga och regionala aktörer ansluter sig.*

Utredningens förslag: *Regeringen tillsätter ett rättsligt beredningsorgan inom kommittéväsendet som får i uppdrag att löpande ta fram beredningsunderlag för att anpassa gällande rätt så att den möjliggör accelererad digitalisering och förbättrad digital informationsförsörjning i kommunerna.*

Utredningens bedömning: *DIGG bör ges i uppdrag att stödja kommunernas digitaliseringsarbete.*

Digitalisering är viktig då den ger verktyg som kan användas för att upprätthålla och höja kvaliteten i kommunernas verksamheter och serviceutbud. Digitala lösningar och automatisering kan t.ex. frigöra personalresurser för andra insatser alternativt lösa personalbrist inom en specifik verksamhet. Digitalisering är kostnads- och tidskrävande process och det finns svårigheter att uppskatta hur stor den ekonomiska potentialen av digitalisering kan vara.

Vi rör oss i det offentliga Sverige i snabb takt mot ett allt mer mångfacetterat system av skilda digitaliseringslösningar och samverkanskonstellationer. Lagar och förordningar måste följa med i utvecklingen och möjliggöra digitalisering istället för att hindra densamma. Staffanstorps kommun saknar även perspektiv kring samverkan med näringslivet, som kan ha väl så stora - om inte större - effekter än samverkan med det civila samhället.

Förslagen tillstyrks med tillägget att det är bråttom att anpassa lagar och förordningar för att öka takten på digitaliseringen.

20.6 Övriga förslag och bedömningar

Utredningen bedömer att staten bör vidta åtgärder för att förenkla för kommunerna att ta del av statliga myndigheters planeringsunderlag som behövs i kommunernas klimatrelaterade arbeten.

Planeringsunderlagen bör tillhandahållas utan kostnad för kommunerna.

Utredningens föreslår att regeringen tar initiativ till en utredning om det finns behov av ändringar i speciallagstiftning om grundläggande infrastruktur, för att underlätta samverkan mellan kommuner, särskilt avseende vatten- och avloppssystem (VA-system) och bredband.

Utredningen föreslår att regeringen ger Tillväxtverket i uppdrag att i samverkan med Boverket, Trafikverket och regionerna stödja strategisk planering i kommunerna, med syfte att förbättra samarbetet i lokala och regionala planeringsprocesser.

Utredningen bedömer att regeringen bör vidta åtgärder för att underlätta finansieringen av bostadsbyggande i kommuner där fastigheters låga marknadsvärden negativt påverkar möjligheten att finansiera nybyggnation. Regeringen bör också underlätta byggandet av bostäder genom förändringar av redovisningsregelverket.

Staffanstorps kommun tillstyrker förslaget att staten bör vidta åtgärder för att förenkla för kommuner att ta del av statliga myndigheters planeringsunderlag och att detta ska göras kostnadsfritt för kommunerna.

Staffanstorps kommun tillstyrker att utredning görs avseende regelverk kring VA-avgifter vid samverkan för att gynna mindre kommuner under 50 000 medborgare.

Staffanstorps kommun har inga synpunkter på förslaget att ge uppdrag till Tillväxtverket annat än att uppdraget kunde uttryckts tydligare.

Staffanstorps kommun anser att i frågan om att underlätta finansiering av bostadsbyggande i kommuner med låga marknadsvärden saknas perspektiv och översyn av finansiering för hela marknaden och alla kommuner. De flesta kommuner har utmaningar i bostadsbyggandet, även om det är på olika plan och med olika utgångspunkter. Här saknas utredning om förutsättningar för alla kommuner att växa - och ett regelverk som gynnar detta.

Övriga synpunkter.

Som berört ovan under avsnittet “statens åtagande och statens närvaro i hela landet” gör Staffanstorps kommun den övergripande reflexionen att utredningen underförstått men likväl tydligt utgår från dagens rådande förvaltningssituation och ansvarsfördelning som en grundval utifrån vilken resonemangen förs kring förtydligande av t.ex. statens uppdrag, ansvarsfördelning mellan förvaltningsnivåer, finansieringsprinciper etc.

Dagens förvaltningssituation är dock ett resultat av perspektivlös planering, önsketänkande, försummad riskmedvetenhet och -hantering, stuprörstänkande och bristande strategisk överblick sedan 90-talets början. Det tydligaste och allvarligaste exemplet är utvecklingen/hanteringen av ansvar och ambitioner för den civila beredskapen, vilket satts i blyxtbelysning av Corona-/Covid19-situationen. Staffanstorps kommun menar att det bara var kommunernas vilja och förmåga att improvisera och täcka upp för statens handlingsförlamning som gjorde att smittspridningen under våren/sommaren 2020 kunde begränsas.

Staffanstorps kommun hade gärna sett att utredningen – gärna med utgångspunkt i hur det sett ut historiskt och hur det ser ut i länder med förvaltningsstrukturer som liknar vår egen (t.ex. i Norden) - utarbetat en övergripande, principiell modell för fördelningen av uppdrag och ansvar mellan och inom förvaltningsnivåerna. Denna hade inte behövt ge alla svar genast, men hade kunnat bli en utgångspunkt i en bred diskussion kring den svenska förvaltningsmodellens långsiktiga utveckling.

Beslut om detta yttrande har fattats av Kommunstyrelsen i Staffanstorps kommun 2020-09-08.